

Oranjerieplanten buiten én binnen!

In de oranjerie van Twickel exposeren deze zomer bijna dertig botanisch tekenaars. Hoofdrol in hun werk: de oranjerieplanten die typisch zijn voor een klassieke buitenplaats.

Zomers staan de citrusplanten, agaves, agapanthussen en andere exoten in de tuin van Twickel, rondom de oranjerie. Insecten vliegen rond als drukke koppelaars; zon en warmte stimuleren de groei. Dit jaar is de groene collectie óók binnen te zien: in de vorm van tientallen tekeningen, gemaakt door leden van de Vereniging van Botanisch Kunstenaars Nederland. Die club bestaat namelijk vijftien jaar. Vandaar de expositie Oranjerieplanten Getekend van 12 juni t/m 26 september in de oranjerie. Bijna elk lid toont één tekening. De kunstenaars kregen een jaar lang gratis toegang tot de tuinen van Twickel. Wat is er mooier dan de bittersinaasappel, ananas- of koffieplant in het echt te zien? De kleuren te observeren? De geuren te snuiven? En urenlang de blaadjes, knoppen en bloemen te schetsen?

Door corona ging het tuinbezoek echter nauwelijks door. Een klein aantal van de circa veertig leden kon vorige zomer nog een bezoek aan Delden brengen; anderen bezochten Het Loo waar ook een groot aantal oranjerieplanten verblijft, van dezelfde status en ouderdom als die van Twickel. Els Hazenberg, één van de deelnemers, kocht uiteindelijk een Chinese kumquat in een tuincentrum. Zo kon zij thuis in alle rust aan haar tekening werken.

Citrus lemon
Margriet Honingh

Citrus limon 'Elba'
Janneke Brinkman

Botanisch tekenaars maken op wetenschappelijk verantwoorde wijze een tekening van een plant. De vorm, kleur, textuur van bladeren, bloemen en vruchten worden zo accuraat mogelijk weergegeven met (kleur)potlood, aquarel, pen of inkt. De eerste tekeningen zijn bekend uit de late Middeleeuwen. Toen waren het vooral artsen en apothekers die de prenten gebruikten om te determineren dat zij de juiste kruiden verwerkten in hun pillen en zalfjes. Een buikpijntje bestrijd je immers liever niet met het giftige vingerhoedskruid...

Ontdekkingsreizigers

In de eeuwen daarna kwamen ontdekkingsreizigers allerlei nieuwe planten tegen in Azië, Afrika en Amerika. Die kon je uiteraard moeilijk opgraven en maandenlang vervoeren op een schip. Dat betekende de opkomst van botanisch tekenaars, vaak mensen van de inheemse bevolking die ter plekke een tekening maakten. Sommige plantdelen zoals zaden konden wél tegen een lange bootreis. Zo kwamen er allerlei noviteiten als de koffieplant of de ananasplant in Europese botanische tuinen terecht. Tenaars als Maria Sibylla Merian maakten daar hun werk.

Een andere ontwikkeling die het botanisch tekenen bevorderde, was de opkomst van de siertuin in de 17e eeuw. Rijkere mensen etaleerden hun welvaart niet met planten die nuttig - eetbaar, drinkbaar of medicinaal - waren, maar met bloemen. Zij gaven botanisch tekenaars opdrachten voor boeken met bloemenafbeeldingen, florilegia. In zo'n rijk geïllustreerde catalogus toonde een familie wat zij zich voor moois in de tuin konden veroorloven.

Potloden van Faber-Castell

Foto's, films en digitale media bleken bijna de doodsteek voor de kunstvorm. Toch is er de laatste tijd een herwaardering voor botanisch tekenen. Is het respect voor het ambacht van het tekenen? Het geduld van de tekenaar? De mogelijkheid om artistieke vrijheid te realiseren binnen de beperking van de accurate weergave? In de keuze wat je toont en hoe je dat doet, toont zich namelijk de individuele kunstenaar. Els Hazenberg selecteert bijvoorbeeld vaak een bloem in knop, in volle bloei én uitgebloeid in één tekening. Zij roemt het oog voor compositie van haar medelid Janneke Brinkman, bekend van tekeningen die gereproduceerd worden op kalenders en serviesgoed.

Over haar tekening van de kumquat deed Els Hazenberg zes weken, niet dagelijks maar wel zeer regelmatig. En dan is dit nog niet het moeilijkste voor haar. "Dat zijn planten met veel beharing of stekels. Veel tijd besteed ik aan het creëren van diepte. Perspectief krijg je door de achterste delen een blauwige of grijzige toon te geven, terwijl ik op de voorgrond meer heldere

kleuren gebruik." Zonder dat zij het zelf wist, gebruikte zij voor deze tekening overigens kleurpotloden van Faber-Castell; familie van de huidige kasteelbewoner Roderik zu Castell-Rüdenhausen.

Stoeplantjes

Els Hazenberg ging pas rond haar pensionering tekenen. "Ik was bloemsierkunstenaar en maakte arrangementen voor de Floriade en grote corso's in binnen- en buitenland. Ook vertegenwoordigde ik de Nederlandse tuinbouwsector in het buitenland: ik gaf onder meer les in Amerika." Botanisch tekenen bleek een passende keuze. "Mijn man was bloemkweker, ik heb veel respect voor bloemen én ik houd erg van gedetailleerd werken."

Citrus japonica 'Kumquat'
Els Hazenberg

De Chinese kumquat van haar hand op de expositie is een typische oranjerieplant die je niet op de hoek van de straat vindt. De leden van de vereniging kijken overigens niet neer op het meer nederige groen. Hun nieuwste project: stoeplantjes tekenen. Die plukjes flora die je tegenkomt op het trottoir. De hoofdrol gaat nu naar muurpeper en de kleine varkenskers.